

مقدمه مؤلف

درس تاریخ برای دانش‌آموزان اصولاً درس سختی است، این درس برای دانش‌آموز پر از اسم، رویداد و مطالب درهم و برهمی است که گاهی برای فهم آن نیاز است ساعت‌ها وقت بگذارد و در انتها شاید نیمی از آن‌ها را از یاد ببرد.

کتاب‌های نظام جدید در تلاش برای مفهومی کردن مطالب و زدودن مطالب غیر ضروری موفق بوده‌اند ولی از سوی دیگر نیاز به تدریس دقیق این مطالب عمیقاً احساس می‌شود، تدریس کتاب از این جهت قابل اهمیت است که مدرس بتواند به دانش‌آموز انگیزه دهد تا با اشتیاق بیش‌تری به مطالعه بپردازد. نیاز است دانش‌آموز بیشتر به عمق مطالب پی ببرد تا حفظ جز به جز مطالب، ولی از سوی دیگر برای آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها نیاز است که برخی از مطالب ریز را دانش‌آموز بداند.

برای حل این معضل چه باید کرد؟

تاریخ یعنی توالی رویداد، یعنی تحلیل رویدادها و فهم بهتر آن و در انتها تاریخ یعنی درک علت و معلول هر رویداد باعث می‌شود مطالب به صورت توالی در ذهن جای‌گیرند و به جای حفظ جز به جز به درک آن‌ها دست یافت.

برای این منظور چه باید کرد؟

درس ۱: تاریخ‌نگاری و گونه‌های منابع دوره معاصر	۸
درس ۲: ایران و جهان در آستانه دوره معاصر	۱۸
درس ۳: سیاست و حکومت در عصر قاجار (از آغاز تا پایان سلطنت ناصرالدین‌شاه)	۳۱
درس ۴: اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عصر قاجار	۴۴
درس ۵: انقلاب مشروطه ایران	۵۱
درس ۶: جنگ جهانی اول و ایران	۶۴
درس ۷: ایران در دوره حکومت رضاشاه	۷۳
درس ۸: جنگ جهانی دوم و جهان پس از آن	۷۸
درس ۹: نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران	۸۹
درس ۱۰: انقلاب اسلامی	۱۰۰
درس ۱۱: استقرار و تثبیت نظام جمهوری اسلامی	۱۱۰
درس ۱۲: جنگ تحمیلی و دفاع مقدس	۱۱۸
پاسخنامه تشریحی	۱۲۵

برای دریافت بهتر هر دوره تاریخی نیاز به شیوه خاصی است، گاه جدول بندی، گاه تقسیم بندی و گاه خلاصه کردن، در این کتاب به دلیل گستردگی مطالب از سویی و تفاوت با مطالب سال های قبل از سوی دیگر تلاش شده است با استفاده از هر شیوه مناسب به درک شما کمک کنیم.

نمودار توالی رویداد: رویدادهای تاریخی به صورت سلسله وار در پی هم روی می دهند مخصوصاً در تاریخ معاصر این سلسله توالی رویدادها قابل لمس است، از این رو برای درک بهتر شما تلاش شده است از نمودارهایی استفاده شود که برای مرور رویدادها می تواند به شما کمک کند از سوی دیگر با مرور این نمودارها می توانید به رابطه علیت رویدادها پی ببرید، توجه داشته باشید این نمودارها برای حفظ کردن شما نیست و تنها برای کمک به شما آورده شده است.

تقسیم بندی تست: تست هایی که برای شما طراحی شده است به سه قسمت تقسیم می شود:

۱. تست های انطباق یافته از کنکورهای سال های قبل
۲. تست های مروری
۳. تست های شبیه ساز کنکور

۱. تست های تطبیقی از کنکور نظام قدیم، برای ساختن یک تاریخچه برای اولین سال کنکور نظام جدید است برای آنکه شما بدانید با وجود تغییرات در اهداف کتب و شیوه ارائه مطالب با همچنان نمونه هایی از کنکورهای سال قبل را می توان پیدا کرد که مطابق با اهداف و شیوه های جدید است. این کار را برای آرامش شما انجام داده ایم.

۲. تست های مروری، به هدف مرور تمام مطالب درسی آورده شده است و به شما کمک می کند که با تسلط بر این تست ها بتوانید درک بهتری از متن داشته باشید. در نظر داشته باشید در طراحی این سوالات، کنکور نیز در نظر گرفته شده است و با تسلط بر این تست ها می توانید درصد خوبی در کنکور به دست بیاورید.

۳. تست های شبیه ساز کنکور، در اصل تست هایی با حد دشواری بالا است که تسلط بر آن ها شما را در گرفتن درصد کامل یاری می دهد. این تست ها تمام مطالب کتاب را پوشش نمی دهند و تنها به مطالبی می پردازند که شامل نکات ظریف و ریزی هستند که ممکن است از چشم شما دور بمانند.

نکته تکمیلی در باب تقسیم بندی تست ها این است که تست های مروری لزوماً تست های ساده نیستند بلکه تست هایی هستند که حد سختی آن ها متوسط است و تست های شبیه ساز کنکور تنها تست هایی نیستند که ممکن است در کنکور شما بیاید، این تست ها در اصل تست هایی هستند که شما را در گرفتن درصد کامل یاری می رسانند.

تاریخ سال دوازدهم

ایران
و جهان معاصر

مشاوره درسی: تغییر سبک تاریخ‌نگاری با تغییرات در نظامی سیاسی محقق شد و حتی می‌توان این دورا گسترده‌تر کرد و مدعی شد تغییرات در سبک نگارش برخی روشنفکران باعث ایجاد فضای فکری متفاوت و در نهایت تغییرات سیاسی شد. از همین رو مطالعه دقیق این درس برای درک بهتر تحولات ضروری است. پیشنهاد می‌کنیم بعد از مطالعه درس دوباره جداولی را که مربوط به نویسندگان و منتقدین است مرور نمایید.

تاریخ‌نگاری و گونه‌های منابع دوره معاصر

شناخت تحولات تاریخ‌نگاری و نیز آگاهی و شناخت منابع پژوهش تاریخی دوره معاصر یکی از محورهای کلیدی و مهم در بررسی‌های تاریخی این دوره محسوب می‌شود.

تحولات تاریخ‌نگاری دوره معاصر

۱. تاریخ‌نگاری سنتی

- این نوع تاریخ‌نگاری ادامه و استمرار وقایع‌نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های دوره صفوی و ماقبل آن بوده است.
- از برجسته‌ترین ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی:
 ۱. شرح زندگی پادشاهان و شرح طولانی در بیان ویژگی‌های آنان
 ۲. عدم توجه به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم
 ۳. رواج روحیه تملق و چاپلوسی
 ۴. تأکید بر مصنوع و متکلف‌نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی
 ۵. بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع

ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی

ویژگی				دوره
این دسته از مورخان اغلب اهل شعر و ادب بودند و آثارشان با خصوصیات ادبی تألیف شده است.				صفویه
استمرار شیوه دوره صفویه				افشاریه و زندیه
نویسنده		افشاریه	نمونه	
آثار				
موضوع				
نویسنده				
آثار				
موضوع				
شیوه				
میرزا مهدی خان استرآبادی				
جهانگشای نادری و دژ نادره				
شرح فتوحات نادر و ستایش وی				
میرزا محمد صادق موسوی				
تاریخ گیتی گشا				
تاریخ زندیه				
با اسلوبی مصنوع و دشوار و با تملق گویی شاهان زند				

۲. تاریخ‌نگاری جدید ایران

◀ زمینه‌های پیدایش:

- آگاهی زمامداران و نخبگان ایران در خلال جنگ‌های ایران و روسیه نسبت به دنیای غرب، در دوران پادشاهی فتحعلی شاه.
- مقایسه وضعیت ایران و غرب توسط نخبگان

هدف	درک علت پیشرفت جوامع غربی و دلیل عقب ماندگی جامعه ایران
نتیجه	از زمان عباس میرزا (ولیعهد فتحعلی شاه) ترجمه آثار اروپایی به آرامی آغاز شد. گسترش ترجمه آثار اروپایی تأسیس مدرسه دارالفنون و ایجاد دارالطباعه دولتی و دارالترجمه همایونی در زمان ناصرالدین شاه.

- محمدحسن خان اعمادالسلطنه

۱. از مورخان مشهور عصر قاجار
۲. یکی از چهره‌های برجسته فرهنگی
۳. ریاست دارالترجمه همایونی
۴. ترجمه شدن آثار فراوانی توسط وی و دیگر مترجمان به فارسی در دوره ریاست او

◀ ترجمه آثار اروپایی:

بخش قابل توجهی از نخستین آثار ترجمه شده از زبان‌های اروپایی به زبان فارسی را نوشته‌های تاریخی تشکیل می‌دادند.

◀ تاثیر ترجمه آثار اروپایی:

- ترجمه آنها تاثیر بسزایی در آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با بینش و روش مورخان اروپایی داشت.
- با گسترش فعالیت علمی شرق‌شناسان، کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان رمزگشایی شد و اطلاعات دقیق و جدید درباره تاریخ ایران به دست آمد.
- سر هنری راولینسون، سیاستمدار انگلیسی در عصر قاجار، نخستین شرق‌شناسی بود که با مطالعه کتیبه بیستون موفق به خواندن خط میخی شد.
- گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران منابع نوینی را پیش روی مورخان قرارداد و زمینه تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ نگاری سنتی ایران فراهم آورد.

◀ انتقاد به تاریخ نویسی سنتی:

- قبل از ظهور تاریخ‌نگاری نوین در ایران برخی از تاریخ‌نگاران سنتی دوره قاجار علی رغم حفظ ساختار کلی تاریخ‌نویسی سنتی، منتقد جنبه‌هایی از ویژگی‌های تاریخ‌نویسی سنتی شدند.

منتقدین

مورخین	خاوری شیرازی	○ یکی از پیشگامان انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی. ○ مورخ مشهور زمان فتحعلی‌شاه و نویسنده تاریخ ذوالقرنین. ○ او به حقیقت نویسی و مختصر نویسی علاقه داشت. ○ به نکوهش تملق‌گویی پرداخت. ○ وی می‌نویسد: «تاریخ‌نگار را هم لازم است که راست گفتاری پیشه کند ... فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند ...» ○ با این تفاسیر خود پایبند به این نظرات نبود.
	میرزا محمد جعفر خورموجی	○ از مورخان عصر ناصری ○ مؤلف کتاب حقایق الاخبار ناصری ○ با انتقاد از تملق‌گویی، نخستین کسی است که واقعیت قتل امیر کبیر را بازتاب داده است.
	محمد حسن خان اعتمادالسلطنه	○ تاریخ‌نویسی درباری ○ با آگاهی از روش و بینش تاریخ‌نگاری اروپایی گام‌های بلندی را در حوزه تاریخ‌نویسی عصر قاجار برداشت. ○ سعی کرد آثار خود را تا حدودی از پرده‌پوشی‌ها و مداحی‌های تعمّدی مورخان رسمی دور سازد. ○ او در یکی از آثار خود به نام صدرالتواریخ، امیر کبیر را ستایش می‌کند.
	میرزا آقاخان کرمانی	○ در رواج تاریخ‌نگاری جدید گام‌های مؤثری برداشت. ○ او معتقد بود که مورخان جدید اروپایی با بررسی سیر حوادث و مطالعه علل و نتایج رویدادها به قوانینی دست یافته‌اند که آن را «حکمت تاریخی» می‌نامند.
	میرزا فتحعلی خان آخوندزاده (۱۲۲۸ - ۱۲۹۵ ق)	○ مورخ نبود ولی از متفکران دوران قاجار به حساب می‌آمد. ○ شیوه علمی تاریخ‌نویسی سنتی را نقد کرد. ○ وی در رساله ایراد، شیوه تاریخ‌نویسی رضا قلی خان هدایت را به دلیل استفاده از شعر در بیان رویدادها و به کاربردن الفاظ مصنوع ادبی مورد انتقاد قرار داد.

◀ ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین:

- استفاده از روش تحقیق علمی
- بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر
- گزینش و نقادی منابع
- ارزیابی رویدادهای تاریخی
- استفاده از زبان ساده
- بهره‌برداری از نتایج تحقیقات علمی چون باستان‌شناسی، زبان‌شناسی، جغرافیا، جامعه‌شناسی، اسطوره‌شناسی و ...

◀ عوامل گسترش روش علمی نوین

- گسترش مدارس جدید
- تأسیس دانشگاه
- رایج شدن آموزش تاریخ به عنوان یک رشته علمی
- رشد کمی و کیفی آموزش تاریخ در مراکز دانشگاهی
- ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزه مطالعات تاریخی و تألیف
- ترجمه و نشر کتاب‌ها و مقاله‌های علمی فراوان

مقایسه دو شیوه تاریخ‌نگاری

نوین	سنتی
تأکید بر بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات	بررسی جنبه‌های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی

نقش انقلاب مشروطه در بینش مورخان

نقش	- تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت. - موجب شد که آنان به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به ویژه نقش مردم توجه نشان دهند.
نمونه	- کتاب تاریخ بیداری ایرانیان نوشته محمد علی ناظم الاسلام کرمانی (۱۳۳۷-۱۲۸۰ ق) - او در این کتاب ضمن توجه به مردم، نقش طبقات گوناگون اجتماعی را در انقلاب مشروطیت به روشنی نشان داده است.

رویدادهای تأثیر گذار بر بینش مورخان

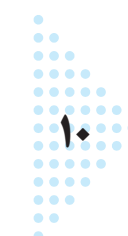
۱. نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر
۲. جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران
۳. کودتاهای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲ ش
۴. جنبش ملی شدن نفت
۵. انقلاب اسلامی
۶. برخی از نمایندگان شاخص تاریخ نگاری جدید ایران

مورخ / پژوهشگر	اثر و تألیف
حسن پیرنیا (مشیرالدوله) (۱۳۱۴-۱۲۵۱ ش. تهران)	سیاستمدار و تاریخ‌نگار؛ مؤلف تاریخ ایران باستان در سه جلد
احمد کسروی (۱۲۶۹، تبریز-۱۳۲۴ ش. تهران)	تاریخ‌نگار، زبان‌شناس و حقوق‌دان؛ نویسنده تاریخ مشروطه ایران، تاریخ هیجده ساله آذربایجان، تاریخ پانصد ساله خوزستان
محمد قزوینی (علامه قزوینی) (۱۲۵۶. تهران-۱۳۲۸ ش. تهران)	ادیب، مصحح و پژوهشگر تاریخ و فرهنگ ایران؛ از جمله آثار مهم وی تصحیح تاریخ جهانگشای جوینی و مجموعه مقالات و یادداشت‌های تاریخی در چندین جلد.
غلامرضا رشید یاسمی (۱۲۷۵. دالاهو کرمانشاه ۱۳۳۰ ش. تهران)	مؤلف، مصحح و مترجم آثاری در موضوع تاریخ و ادبیات؛ نویسنده تاریخ ملل و نحل و تاریخ مختصر ایران، مترجم چندین اثر مهم تاریخی مانند ایران در زمان ساسانیان اثر کریستن سن و تاریخ قرن هیجدهم، انقلاب کبیر فرانسه و امپراتوری ناپلئون نوشته آلبر ماله و ژول ایزاک
عباس اقبال آشتیانی (۱۲۷۵. آشتیان ۱۳۳۴ ش. رم)	تاریخ مفصل ایران از صدر اسلام تا انقراض قاجاریه و آثار دیگر تاریخی به صورت تألیف، ترجمه و تصحیح متون؛ مؤلف کتاب‌های درسی تاریخ در دوران پهلوی
سعید نفیسی (۱۲۷۴ ش. تهران ۱۳۴۵ ش. تهران)	ادیب، تاریخ‌نگار، مترجم و شاعر، استاد دانشگاه؛ مؤلف تاریخ تمدن ساسانی، تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران در دوره معاصر و ده‌ها اثر دیگر در موضوع تاریخ و ادبیات
نصرالله فلسفی (۱۲۸۰. تهران ۱۳۶۰ ش. تهران)	تألیف زندگانی شاه عباس اول در پنج جلد و نویسنده و مترجم آثار متعدد دیگر در تاریخ ایران و جهان؛ مؤلف کتاب‌های درسی تاریخ و جغرافیا در دوران پهلوی
عبدالحسین زرین کوب (۱۳۰۱ ش. بروجرد ۱۳۷۸ ش. تهران)	ادیب، تاریخ‌نگار و مترجم و استاد دانشگاه؛ نویسنده و مترجم آثار متعدد در تاریخ و ادبیات از جمله تاریخ مردم ایران، روزگاران، دو قرن سکوت، بامداد اسلام و تاریخ در ترازو
فریدون آدمیت (۱۲۹۹ ش. تهران ۱۳۸۷ ش. تهران)	تاریخ‌نگار؛ مؤلف آثار تاریخی متعدد از جمله آنهاست: امیرکبیر و ایران، اندیشه‌های طالبوف، اندیشه‌های میرزا فتحعلی آخوندزاده، اندیشه‌های میرزا آقاخان کرمانی، ایدئولوژی نهضت مشروطیت ایران و ...
محمد ابراهیم باستانی پاریزی (۱۳۰۴ ش. پاریز سیرجان ۱۳۹۳ ش. تهران)	تاریخ‌نگار، استاد دانشگاه و موسیقی پژوه؛ مؤلف، مصحح ده‌ها اثر تاریخی و ادبی، از آن جمله است تاریخ کرمان، فرماندهان کرمان، سیاست و اقتصاد عصر صفوی و یعقوب لیث

گونه‌های منابع تاریخی در دوره معاصر

- منابع پژوهش دوره معاصر تاریخ ایران نسبت به دوران پیش از آن، از کثرت و تنوع فراوانی برخوردار است.
- عمده‌ترین منابع مهم این دوره:

- الف) انواع کتاب‌ها (تاریخی، ادبی، خاطرات، سفرنامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها (تراجم) و ...
- ب) نشریات (روزنامه‌ها و مجلات)
- ج) اسناد (بناها، وسایل و ابزارها)
- د) بناها، اشیاء و وسایل



ویژگی

منبع

- در دوره معاصر و به ویژه عصر قاجار کتاب‌های متعددی در موضوع تاریخ توسط مورخان ایرانی با دو رویکرد سنتی و جدید نوشته شده است. - در دوره قاجار چند تن از اروپاییان که بیشتر آنان مدتی را در ایران به سر برده بودند، کتاب‌هایی درباره تاریخ ایران نوشتند که جزو منابع آن دوره به شمار می‌روند.	تاریخی	
- در دوره معاصر عده زیادی از شخصیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی و یا مردم عادی اقدام به نگارش خاطرات خویش اغلب در قالب وقایع‌نگاری‌های روزانه کردند. - محتوای این آثار، حاوی برخی اطلاعات ارزشمند درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال آن دوره است که به ندرت در سایر منابع یافت می‌شود.	خاطرات	
- در عصر قاجار سفرنامه‌نویسی گسترش فراوانی یافت. - تعداد قابل ملاحظه‌ای از شخصیت‌های این عصر، دیده‌ها و شنیده‌های خویش را در جریان سفرهای داخلی و خارجی به رشته تحریر در آوردند. - از ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است. - برخی از مقام‌ها و رجال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دوره قاجار نیز سفرنامه‌های جالبی نوشته‌اند. - عده‌ای از سفراء، مأموران، بازرگانان و جهانگردان خارجی نیز خاطرات سفر خود به ایران را در قالب سفرنامه نگارش و منتشر کرده‌اند. - سفرنامه‌ها از جهت مطالعه تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت فوق‌العاده‌ای دارند. - حاوی اطلاعات ارزشمندی در خصوص موضوع‌های اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه‌ها، مسائل اجتماعی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک و تغذیه و مباحث فرهنگی، هنری و معماری هستند.	سفرنامه‌ها	
- آثار ادبی - زندگی‌نامه‌ها (تذکره‌ها) - کتاب‌های جغرافیایی - متون کلامی، فقهی، فلسفی و حقوقی مربوط به دوران معاصر	دیگر آثار	
- نشریه (روزنامه) به عنوان رسانه گروهی یکی از ابداعات تأثیرگذار تمدن جدید غربی بود. - در دوره قاجار به ایران راه یافت. - نشریات از طریق آگاهی بخشی عمومی، تأثیرات فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زیادی بر جامعه ایرانی نهادند. - اولین روزنامه‌های ایران:		
اولین: کاغذ اخبار توسط: میرزا صالح شیرازی، یکی از دانشجویان اعزامی به انگلستان در تهران منتشر شد (۱۲۵۳ ق). ترجمه تحت‌اللفظی Newspaper	دومین: وقایع‌التفاقیه توسط: امیرکبیر منظور رشد آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی مردم و توسعه فکری و فرهنگی جامعه بعداً به روزنامه دولت علیه ایران تغییر نام داد.	
روزنامه‌های فارسی زبان چاپ خارج از کشور دلیل به دلیل ماهیت استبدادی حکومت قاجار نبود آزادی بیان نمونه:		
قانون ناشر: میرزاملکم سال: ۱۳۰۷ ق در محل نشر: لندن موضوع: انتقادهای تند از حکومت قاجار به صورت مخفیانه به داخل ایران می‌رسید. پس از پیروزی انقلاب مشروطه شاهد سریع نشریات هستیم.	حبل‌المتین ناشر: سیدجلال‌الدین کاشانی زمان نشر: هفتگی محل نشر: کلکته هندوستان نقش: در بیداری افکار ایران و ترویج اندیشه آزادی خواهی و مشروطه طلبی داشت.	

نشریات

اسناد و منابع آرشیوی

بناها، اشیاء و وسایل

دوران پهلوی و جمهوری اسلامی

- فعالیتهای مطبوعاتی نوسان داشت.
- در مجموع نشریات توسعه و تنوع فراوانی یافتند.
- مجله‌هایی تخصصی در موضوعهای تاریخی شروع به انتشار کردند.
- نمونه‌های قدیمی‌ترین نشریات تخصصی تاریخی:
 - مجله یادگار (۱۳۲۴ - ۱۳۲۸ ش) به مدیریت و سردبیری عباس اقبال آشتیانی
 - مجله وحید (۱۳۴۲ - ۱۳۵۷ ش) به مدیریت سیف الله وحیدنیا
 - نشریه بررسی‌های تاریخی (۱۳۴۵ - ۱۳۵۷ ش)

جایگاه نشریات قدیمی در پژوهش

- نشریات قدیمی منبع پژوهشی ارزشمندی در مطالعات تاریخ معاصر محسوب می‌شوند.
- بسیاری از احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی نشریات مخصوص به خود را منتشر کرده‌اند.
- منبع سودمندی برای پژوهشگران هستند که دیدگاه و مواضع آنها را بررسی کنند.

اسناد تاریخی از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی به شمار می‌آیند.

معنای سند: اوراق یا برگ نوشته‌هایی که ارزش اداری و روزمره ندارد به دلیل اهمیت محتوایی‌شان، در پژوهش‌های تاریخی به آن‌ها استناد می‌شود و قابلیت نگهداری دائمی دارند.

محل نگهداری	آرشیو ملی
نوع اطلاعات	- مسائل و موضوع‌های سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی - دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی

انواع اسناد	مکاتبات حکومتی
	فرمان‌ها
	معاهدات سیاسی
	نامه‌های شخصی و اداری
	اسناد مالی و قضایی
	گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی

آرشیو ملی

- دلیل: اهمیت اسناد در پژوهش‌های تاریخی

- محلی برای نگهداری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی آنها برای استفاده محققان

- آرشیو ملی هر کشور محل نگهداری اساسی‌ترین و مهم‌ترین اسناد و مدارک با ارزش و معتبر مربوط به آن کشور است.

- در سال‌های اخیر مجموعه‌های زیادی از اسناد مربوط به دوران معاصر منتشر شده است.

سندپژوهی

- با رواج تاریخ‌نگاری جدید و اهمیت یافتن اسناد به عنوان منبعی مهم در مطالعات تاریخی، بسیاری از پژوهشگران و مؤسسات علمی و تحقیقاتی به انتشار اسناد اهتمام نشان دادند.

- نمونه: از جمله برجسته‌ترین سندپژوهان و نسخه‌شناسان می‌توان به ایرج افشار (۱۳۰۴ - ۱۳۸۹ ش) اشاره کرد.

آثار معماری شامل بناها، خیابان‌ها، کوچه‌ها و میدان‌ها؛ اشیاء و لوازم به جامانده؛ سکه‌ها، جواهرآلات، مهرها، نشان‌ها و سایر وسایلی که از عصر قاجار و حتی پهلوی به جا مانده است، به پژوهشگران در مطالعه و شناخت آن دوره کمک می‌کند.

برخی از نمونه منابعی که در کتاب درسی شما از آن‌ها یاد شده است:

برخی از کتاب‌های تاریخی عصر قاجار			
تاریخ محمدی	تاریخ تبریز	محمد تقی ساری	نادر میرزا
مآثر السلطانیة	تاریخ منتظم ناصری	عبدالرزاق بیگ دنبلی خویی	محمدحسن خان اعتمادالسلطنه
تاریخ نو	صدراالتواریخ	جهانگیر میرزا	محمدحسن خان اعتمادالسلطنه
اکسیرالتواریخ	افضلالتواریخ	علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه	غلامحسین افضل‌الملک
تاریخ جهان‌آرا	تاریخ کامل ایران	میرزا صادق وقایع‌نگار	سرجان ملکم
ناسخ‌التواریخ	تاریخ ایران	میرزا محمدتقی سپهر (لسان‌الملک)	سرپرستی سایکس
روضه‌الصفای ناصری		رضاعلی هدایت	

عصر قاجار	دورهٔ پهلوی	دورهٔ جمهوری اسلامی
روزنامهٔ خاطرات ناصرالدین شاه	خاطرات سلیمان بهبودی، رئیس دفتر رضاشاه	خاطرات آیت‌الله هاشمی رفسنجانی
روزنامهٔ خاطرات اعتمادالسلطنه	خاطرات محمدعلی فروغی، متفکر و سیاستمدار دوران قاجار و پهلوی	نورالدین پسر ایران، خاطرات سید نورالدین عافی، رزمندهٔ دوران دفاع مقدس
خاطرات سیاسی میرزا علی خان امین‌الدوله	خاطرات و تألمات دکتر محمد مصدق	من زنده‌ام، خاطرات دوران اسارت معصومه آباد.
خاطرات تاج‌السلطنه (دختر ناصرالدین شاه)	خاطرات محمدعلی مجتهدی، مؤسس دانشگاه صنعتی شریف و رئیس مدرسهٔ البرز	خاطرات آیت‌الله مهدوی کنی، رئیس فقید مجلس خبرگان رهبری
شرح زندگانی من (خاطرات عبدالله مستوفی از خاندان مستوفیان قاجار)	یادداشت‌های علّم، نخست‌وزیر و وزیر دربار محمدرضا شاه پهلوی	به اوجاقت قسم، خاطرات آموزشی محمدهممن بیگی

شعر	دیوان ملک الشعرا صبا؛ گلشن صبا؛ مثنوی شاهنشاه‌نامه صبا؛ دیوان وصال شیرازی؛ دیوان قانای؛ باغ بهشت، دیوان اشعار طنز سید شرف‌الدین حسینی (نسیم شمال) شاعر آزادی‌خواه عصر مشروطه؛ دیوان اشعار میرزاده عشقی، شاعر عصر مشروطه؛ مجموعه اشعار عارف قزوینی، شاعر مشروطه‌خواه.
منشآت	مجموعه رسائل و منشآت میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی که حاوی چند رساله، نامه‌های دوستانه، عهدنامه‌ها و وقف‌نامه‌هاست؛ منشآت امیرنظام گروسی مشتمل بر نامه‌های دوستانه و رسمی.
داستان و رمان	کتاب احمد یا سفینه طالبی نوشته عبدالرحیم طالبوف، مشتمل بر داستان گفت و گوی پدری با فرزند خیالی خود، نویسنده ضمن شرح اختراعات و اکتشافات جدید، در هر فرصتی از پیشرفت اروپاییان و پس ماندن ایرانیان سخن به میان آورده و درس اخلاق و میهن پرستی به احمد پسر خردسال خود می‌آموزد و از رسوم و عادات ناپسند و خرافات و اوهام انتقاد می‌کند. مسالک المحسنین نوشته طالبوف، داستان یا سفر خیالی گروهی از جوانان برای مقاصد علمی به قله دماوند و در خلال آن مسائل اجتماعی و تعلیماتی را در قالب بحث و مناظره در میان همسفران بیان می‌کند و بی‌شبهات به کتاب احمد نیست. سیاحت‌نامه حاج زین العابدین مراغه‌ای، سفرنامه‌ای خیالی یا نخستین رمان اصیل اجتماعی به زبان فارسی است که ضمن توصیف زندگی مردم ایران، جنبه‌هایی از آن را مورد نقد قرار می‌دهد. این اثر در آگاهی سیاسی و اجتماعی مردم ایران و جنبش آنان علیه نظام استبدادی و برقراری مشروطه تأثیر بسزایی داشت (آرین پور، از صبا تا نیما، ج ۱، ص ۳۱۰-۲۹۳)

مشاوره درسی: بعد از مطالعهٔ مجدد جداول پیشنهاد می‌کنیم نام نویسندگان و تغییراتی که ایجاد کرده‌اند را در این جدول در حد یک جمله بنویسید.

سوال های کنکور و تکمیلی

۱. کدام گزینه جزو ویژگی های تاریخ نگاری سنتی نیست؟ موزی
 - ۱) تاکید بر ساده نویسی
 - ۲) بی توجهی به نقد منابع
 - ۳) بی توجهی به علل حوادث تاریخی
 - ۴) تاکید بر تاریخ مردم
۲. کدام گزینه از علل رواج تاریخ نگاری نوین در ایران دوره قاجار نیست؟ موزی
 - ۱) نهضت ترجمه
 - ۲) جنگ های ایران و روس
 - ۳) گسترش فعالیت شرق شناسان
 - ۴) قراردادهای گلستان و ترکمانچای
۳. این سخن از کیست؟ «تاریخ نگار لازم است راست گفتاری پیشه کند و دیو را فرشته و فرشته را دیو نداند». موزی
 - ۱) محمدحسن خان اعتمادالسلطنه
 - ۲) خاوری شیرازی
 - ۳) محمدصادق موسوی
 - ۴) میرزاهدی خان استرآبادی
۴. چه کسی در ایران به حکمت تاریخی اعتقاد داشت؟ موزی
 - ۱) میرزا فتحعلی خان آخوندزاده
 - ۲) میرزا آقا خان کرمانی
 - ۳) محمدجعفر خورموجی
 - ۴) محمدصادق موسوی
۵. کدام گزینه نادرست است؟ موزی
 - ۱) تاریخ نگاری سنتی استمرار وقایع نگاری و مجلس نویسی های دوره صفوی است.
 - ۲) میرزا محمدصادق موسوی تاریخ نگار دوره افشاریه، کتاب تاریخ گیتی گشا را با اسلوبی مصنوع در شرح جهانگشایی های نادر نوشت.
 - ۳) شاخص ترین نماینده تاریخ نگاری عصر قاجار اعتمادالسلطنه است.
 - ۴) آخوندزاده مخالف به کار بردن اشعار در شرح رویدادها بود.
۶. کدام گزینه صحیح است؟ موزی
 - ۱) تاریخ نگاران سنتی اغلب از رجال سیاسی و ملتزمین دربار بوده اند.
 - ۲) برای نخستین بار واقعیت قتل امیرکبیر در کتاب صدرالتواریخ بازتاب داده شده است.
 - ۳) تاریخ گیتی گشا در شرح فتوحات نادرشاه افشار نگاشته شد.
 - ۴) رساله ایراد از میرزا فتحعلی خان آخوندزاده به انتقاد از شیوه های تاریخ نویسی رضاقلی خان هدایت اختصاص دارد.
۷. حکمت تاریخی زاینده چیست؟ شبیه ساز کنکور
 - ۱) بررسی علل و نتایج رویدادها
 - ۲) عقل گرایی در تاریخ نویسی
 - ۳) قوانین حاکم بر تحولات تاریخی
 - ۴) تحولات نوین در تاریخ نگاری
۸. کدام گزینه تماماً به تاریخ نگاران دوره قاجار اشاره دارد؟ موزی
 - ۱) میرزا محمد صادق موسوی، میرزا فتحعلی خان آخوندزاده، محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، خاوری شیرازی
 - ۲) میرزا فتحعلی خان آخوندزاده، محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، محمدجعفر خورموجی، میرزا آقاخان کرمانی
 - ۳) محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، محمدجعفر خورموجی، رضاقلی خان هدایت، میرزا آقاخان کرمانی
 - ۴) میرزا فتحعلی خان آخوندزاده، محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، میرزا مهدی خان استرآبادی، میرزا آقاخان کرمانی
۹. اساس بینش تاریخ نگاری سنتی بر..... و تاریخ نگاری نوین بر..... است. موزی
 - ۱) وقایع زندگی شاهان - بررسی علل رویدادها
 - ۲) رویدادهای نظامی - جنبه های گوناگون حیات انسانی
 - ۳) وقایع زندگی شاهان - جنبه های گوناگون حیات انسانی
 - ۴) رویدادهای نظامی - بررسی علل رویدادها
۱۰. کدام عامل موجب توجه بیشتر تاریخ نگاران به مسائل اجتماعی و حیات مردم شد؟ موزی
 - ۱) جنگ های ایران و روس
 - ۲) نهضت مشروطه
 - ۳) انقلاب اسلامی
 - ۴) کودتای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲
۱۱. کدام یک از تاریخ نگاران زیر به بررسی آثار و نظریات میرزا آقا خان کرمانی و آخوندزاده پرداخته است؟ موزی
 - ۱) احمد کسروی
 - ۲) محمد قزوینی
 - ۳) نصرالله فلسفی
 - ۴) فریدون آدمیت

۱۲. کدام گزینه جزو آثار عبدالحسن زرین کوب نیست؟ مروری
 ۱) بامداد اسلام ۲) تاریخ در ترازو ۳) تاریخ ملل و نحل ۴) تاریخ مردم ایران

۱۳. نوشته زیر به کدام یک از انواع منابع تاریخی اشاره دارد؟ شبیه ساز کنکور
 «در شیوه نفوذی انگلیسی ها، تلگراف همان نقش را دارد که راهها در شیوه نفوذی روس ها دارند. اگر عملکرد سیم ها و دستگاه های مخابراتی ضعیف باشد معنایش این است که باید حوزه عملیات انگلیسی را گسترش بیشتری داد. در برابر ایلغار روسی، که گام به گام و حساب شده و یکدست در شمال ایران و اخیراً در حوالی جنوب هم آثار نفوذ و رسوخ تدریجی شان مشهود است. انگلیسی ها هم در هر شهری با تشکیلات کم و بیش مشابه هم، مانند استقرار بانک شاهنشاهی، ایجاد تلگراف، تأسیس نمایندگیهای تجارتخانه های بزرگ که حمل و نقل ایران را در اختیار خود دارند، اعزام هیئت های مذهبی پروتستان و ... در همه جا حاضر و ناظرند»

۱) کتاب های خاطرات ۲) کتاب های تاریخی ۳) سفرنامه ها ۴) تذکره

۱۴. بهترین منابع نوشتاری برای فهم فرهنگ عامه مردم کدام گزینه است؟ شبیه ساز کنکور
 ۱) سفرنامه ها ۲) کتب تاریخی ۳) خاطرات شخصی ۴) زندگی نامه ها

۱۵. کدام یک از جمله تاریخ نویسان مشهور عصر قاجار محسوب نمی شود؟ مروری
 ۱) محمدتقی خان لسان الملک سپهر ۲) رضاقلی خان هدایت ۳) میرزا حسن رشیدیه ۴) محمدحسن اعتمادالسلطنه

۱۶. کدام گزینه به کتب نوشته شده توسط غیر ایرانیان اشاره دارد؟ مروری
 ۱) تاریخ تبریز، تاریخ محمدی ۲) تاریخ ایران، تاریخ کامل ایران ۳) تاریخ بیداری ایرانیان، تاریخ نو ۴) تاریخ مشروطه ایران، تاریخ کامل ایران

۱۷. کدام گزینه به روزنامه ای اشاره دارد که خارج از کشور به چاپ می رسیده؟ مروری
 ۱) وقایع التفاقیه ۲) قانون ۳) روزنامه دولت علیه ایران ۴) کاغذ اخبار

۱۸. کدام گزینه نادرست است؟ مروری
 ۱) روزنامه حبل المتین توسط سید جلال الدین کاشانی در کلکته هند به چاپ می رسید.
 ۲) اولین روزنامه ایران توسط امیرکبیر به چاپ رسید.
 ۳) مجله یادگار و وحید از جمله قدیمی ترین نشریات تخصصی تاریخ هستند.
 ۴) روزنامه قانون به انتقاد از حکومت قاجار می پرداخت.

۱۹. کدام گزینه متفاوت است؟ شبیه ساز کنکور
 ۱) مسالک المحسنین ۲) روضه الصفا ۳) ناسخ التواریخ ۴) مآثر السلطانیه

۲۰. در کدام یک از منابع تاریخی می توان اطلاعاتی از امور مالیاتی و گمرک ها به دست آورد؟ مروری
 ۱) سفرنامه ها ۲) اسناد قضایی ۳) کتب تاریخی ۴) نشریات

۲۱. شناخت احزاب و گروه های اجتماعی بیشتر در کدام منابع بازتاب یافته است؟ مروری
 ۱) اسناد ۲) سفرنامه ها ۳) کتب تاریخی ۴) نشریات

۲۲. کدام گزینه به وقایع نگار دوره زندیه اشاره دارد؟ مروری
 ۱) محمد صادق موسوی ۲) خاوری شیرازی ۳) نادر میرزا ۴) محمد تقی ساروی

۲۳. کدام گزینه نادرست است؟ مروری
 ۱) از مظفرالدین شاه سفرنامه های متعددی به جای مانده است.
 ۲) بنجامین نخستین سفیر آمریکا در عصر قاجار در ایران بود.
 ۳) کتاب احمد یا سفینه طالبی نخستین رمان اجتماعی اصیل به زبان فارسی است.
 ۴) سیاحت نامه حاج زین العابدین مراغه ای تأثیر به سزایی در استقرار نظام مشروطه داشت.

۲۴. از منظر اوژن اوبن کدام عامل موجب نفوذ روسیه و کدام عامل موجب نفوذ انگلستان در ایران عصر قاجار بوده است؟ مروری
 ۱) تلگراف، راهها ۲) راهها، تلگراف ۳) بانک شاهنشاهی، تلگراف ۴) تلگراف، بانک شاهنشاهی

۲۵. از منظر بنجامین سفیر آمریکا در زمان قاجار در ایران کدام هنر ایرانی هرگز دچار رکود نشده است؟ مروری

۱ ادبیات ۲ نگارگری ۳ معماری ۴ تذهیب کاری

۲۶. نویسنده کتاب‌های دره نادری و جهانگشای نادری کیست؟ مروری

۱ میرزا مهدی خان استرآبادی ۲ محمدصادق موسوی
۳ میرزا محمدجعفر خورموجی ۴ رضا قلی خان هدایت

۲۷. کدام گزینه جزو تفاوت‌های تاریخ‌نگاری سنتی و نوین نیست؟ مروری

۱ تغییر زبان از متکلف به ساده ۲ تغییر اسلوب نوشتار از نظم به نثر
۳ تغییر دیدگاه نسبت به اهمیت زندگانی مردم ۴ تغییر در شیوه‌گزینش و نقد منابع

۲۸. تصویر روبه‌رو با کدام گزینه در ارتباط است؟ شیوه‌ساز کنکور

۱ کتیبه بیستون ۲ کتاب تاریخ کامل ایران
۳ کشف خواندن خط پهلوی ۴ سربرسی سایکس



۲۹. کدام گزینه تماماً به متفکران عصر پهلوی اشاره می‌کند؟ مروری

۱ محمد مصدق، سلیمان بهبودی، علم
۲ اعتماد السلطنه، محمد خاوری، آیت الله ابراهیم امینی
۳ آیت الله ابراهیم امینی، سلیمان بهبودی، میرزا علی خان ایمن الدوله
۴ سلیمان بهبودی، محمد علی مجتهدی، محمدعلی فروغی

۳۰. موسس دانشگاه و مدرسه در زمان پهلوی بود. مروری

۱ سلیمان بهبودی-دانشگاه ملی ایران-البرز ۲ محمدعلی مجتهدی- صنعتی شریف-البرز
۳ سلیمان بهبودی-صنعتی شریف-الوند ۴ محمدعلی مجتهدی - دانشگاه ملی ایران-الوند

۳۱. کدام گزینه به مسئول دفتر رضاشاه و نخست وزیر و وزیر دربار محمدرضاشاه اشاره دارد؟ مروری

۱ علم-سلیمان بهبودی ۲ محمدعلی مجتهدی-محمدعلی فروغی
۳ سلیمان بهبودی-علم ۴ سلیمان بهبودی-محمدعلی فروغی

۳۲. متن زیر به کدام یک از انواع منابع تاریخی اشاره دارد؟ شیوه‌ساز کنکور

«سیس برای مسجد راندیم از کوچه مستقیم و خوبی عبور شد که نهر آب خوبی از میان آن جاریست و اصناف مختلف از همه صنف طرفین خیابان دکان دارند. جمعیت زیادی از زن‌ها بالای بام‌ها بودند. شهر سمنان پاکیزه است رعایا و مردم اینجا بسیار مردم نجیب، بی‌صدای شاکر، کم حرف به قاعده هستند. همین‌طور می‌راندیم رسیدیم به مسجد شاه پیاده شده داخل مسجد شدیم. علمای سمنان همه خلعت پوشیده با اتباعشان توی مسجد ایستاده بودند این مسجد بسیار با روح و باصفا و از بناهای دوره فتح‌علی‌شاه است»

۱ اسناد ۲ سفرنامه ۳ کتب تاریخی ۴ نشریات

۳۳. کدام گزینه به عوامل موثر در گسترش تاریخ‌نگاری در دوره پهلوی اشاره ندارد؟ مروری

۱ تأسیس دانشگاه ۲ ایجاد نشریات تخصصی تاریخ
۳ ایجاد مراکز تخصصی تحقیقاتی تاریخ ۴ انجام پروژه‌های تاریخی-باستان‌شناسی با دیگر کشورها

۳۴. تاثیر نهضت مشروطیت در تحول تاریخ‌نگاری در کدام کتاب به روشنی مشهود است؟ نویسنده آن کیست؟ مروری

۱ تاریخ بیداری ایرانیان-ناظم الاسلام کرمانی ۲ تاریخ مشروطه ایران-احمد کسروی
۳ ایدئولوژی نهضت مشروطیت-فریدون آدمیت ۴ تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران در دوره معاصر-سعید نفیسی

۳۵. کدام گزینه هم سیاستمدار هم تاریخ‌نگار بود و اثر مشهور او چیست؟ مروری

۱ سعید نفیسی-تاریخ تمدن ساسانی ۲ حسن پیرنیا-تاریخ ایران باستان
۳ نصرالله فلسفی-تاریخ زندگانی شاه عباس اول ۴ فریدون آدمیت-امیرکبیر و ایران

۳۶. کدام گزینه جزو تاریخ‌نگاران حقوق‌دان و کدام گزینه به تاریخ‌نگار موسیقی پژوه اشاره دارد؟ مروری

- ۱ احمد کسروی-پاریزی باستانی
۲ پاریزی باستانی-احمد کسروی
۳ نصرالله فلسفی-فریدون آدمیت
۴ فریدون آدمیت-نصرالله فلسفی

۳۷. نویسندگان آثار زیر به ترتیب چه کسانی هستند؟ شبیه‌ساز کنکور

تاریخ نو-تاریخ محمدی-مآثر السلطانیه

- ۱ جهانگیر میرزا-عبدارزاق بیگ دنبلی-تقی ساروی
۲ عبدالرزاق بیگ دنبلی-جهانگیر میرزا-نادر میرزا
۳ تقی ساروی-نادر میرزا-جهانگیر میرزا
۴ جهانگیر میرزا-محمد تقی ساروی-عبدالرزاق بیگ دنبلی

۳۸. مولف صدرالتواریخ و تاریخ منتظم ناصری کیست؟ مروری

- ۱ رضاقلی خان هدایت-جهانگیر میرزا
۲ اعتماد السلطنه
۳ اعتماد السلطنه-نادر میرزا
۴ رضاقلی خان هدایت

۳۹. کدام گزینه به خاطرات شخصی اشاره دارد و اثر کیست؟ مروری

- ۱ من زنده‌ام-خاطرات معصومه آباد
۲ حقایق الاخبار - خورموجی
۳ روزگاران-عبدالحسین زرین کوب
۴ تاریخ محمدی- محمد تقی ساروی

۴۰. کدام گزینه از جمله متفکران سند پژوه است؟ مروری

- ۱ ایرج افشار
۲ سعید نفیسی
۳ محمد باستانی پاریزی
۴ فریدون آدمیت

۴۱. روزنامه وقایع اتفاقیه که به همت منتشر شد، بعداً با عنوان ادامه نشر یافت. مروری

- ۱ عباس میرزا- صدای ایران
۲ امیرکبیر - دولت علیه ایران
۳ میرزا حسین خان سپهسالار - شرف
۴ میرزا حسن خان اعتمادالسلطنه - وطن

مشاوره درسی: تغییرات سیاسی در جهان و ایران ارتباط تنگاتنگی با هم دارند و به خصوص در این دوران که با آغاز انقلاب صنعتی و گرایش دولت‌های اروپایی به استعمارگری ایران به عنوان دروازه هند که یکی از مهم‌ترین مستعمرات انگلیس بوده است مورد توجه قرار می‌گیرد.

مطالب را در پی هم بخوانید و به تحلیل مطالب بپردازید.

ایران و جهان در آستانه دوران معاصر

ایران در آستانه دوران معاصر

اثرات سقوط اصفهان (۱۱۳۵ ق / ۱۱۰۲ ش / ۱۷۲۳ م)

داخلی	آشفته‌گی امور بروز هرج و مرج و آشوب‌های داخلی
افغان‌ها	ناتوان در تسلط بر تمام قلمرو صفوی ناآشنایی با اصول کشورداری
دولت‌های خارجی	عثمانی: اشغال بخش‌هایی از غرب کشور روسیه: اشغال بخش‌هایی از شمال کشور

مشاوره درسی: دو سلسله افشاریه و زندیه دارای مدت حکومت محدود بودند، از این جهت سه دوره تاسیس، تثبیت و سقوط این دو سلسله محدودتر و فشرده‌تر هستند.

حکومت افشاریه

تاسیس

ایل افشار

- از جمله ایل‌های قزلباش بودند.

- در روی کار آمدن حکومت صفویان نقش داشتند.

- در عصر صفوی بخشی از این ایل برای محافظت از مرزهای خراسان در برابر هجوم ازبکان به نواحی شمال آن دیار کوچانده شد.

صفویه بعد از حمله افغان‌ها

- به دنبال تسلط افغان‌ها بر اصفهان و قتل شاه سلطان حسین صفوی، یکی از پسرانش به نام تهماسب دوم از اصفهان گریخت و خود را شاه خواند.

- برخی از سرداران و سران ایل‌ها مانند نادر افشار و فتحعلی خان قاجار (پدر بزرگ آقامحمدخان) به او پیوستند و در نخستین گام خراسان را تصرف کردند.

نادر: سرداری در رکاب شاهزاده صفوی

- جنگاوری شجاع و متهور

- با حذف شدن رقیبانی چون فتحعلی خان قاجار، فرماندهی سپاه تهماسب را عهده‌دار شد.

- شکست دادن افغان‌های شورشی طی چندین جنگ

- جنگ نادر با روس‌ها و عثمانی:

عثمانی	روس
چندین جنگ، بر ارتش قدرتمند عثمانی پیروز شد و سرزمین‌های اشغال شده ایران را آزاد کرد.	با مشاهده قدرت نادر و جنگجویانش، پیش از برخورد نظامی، نیروهای خود را از ایران بیرون بردند.

نادر: شاه ایران

مراحل بر تخت نشستن

- پیروزی‌های نادر در جنگ‌های داخلی و خارجی.

- خلع تهماسب دوم به بهانه بی‌کفایتی.

- جمع کردن بزرگان کشور، علما و سران ایل‌ها و طوایف را به شورای دشت مغان برای بیان شرایط حکومتش

شرایط

موروثی شدن سلطنت در خاندان او.

عدم حمایت بزرگان و رؤسای طوایف از خاندان صفوی.

حل اختلافات مذهبی با دولت عثمانی.

تثبیت	- نادر پس از رسیدن به سلطنت تلاش‌های وسیعی برای حل مشکلات سیاسی و مذهبی به ویژه رفع اختلافات مذهبی با عثمانی انجام داد. - گاهی با جنگ و زمانی با زبان مصالحه و مذاکره در صدد حل مشکل برآمد. - این تلاش‌ها به دلیل کارشکنی‌های عثمانی و گرفتاری‌های داخلی و خارجی نادر به نتیجه مطلوب نرسید.
سقوط	- نادرشاه افشار سرانجام هنگامی که مشغول سرکوب شورش در خراسان بود، با توطئه نزدیکان و سردارانش کشته شد (۱۱۶۰ ق). ویژگی‌های شخصیتی و کشورداری نادرشاه - او به عنوان سرداری بی‌باک و دارای نبوغ نظامی فوق‌العاده، در زمانه‌ای که آشوب‌های داخلی و هجوم ارتش‌های بیگانه، موجودیت کشور ما را به خطر انداخته بودند، وارد میدان شد و ایران را از خطرهای جدی نجات داد. - وی به عنوان پادشاه مملکت، توفیق نیافت که زمینه را برای ثبات و امنیت پایدار، انتقال آرام قدرت و تثبیت حکومت افشاریه پس از خود فراهم آورد. علل ناکامی - اشتغال پیوسته نادرشاه به جنگ - زیاده‌ستانی‌هایی که از مردم برای تأمین هزینه‌های جنگ - بدگمانی او نسبت به نزدیکان و بزرگان کشور و برخورد خشن با آنان در سال‌های پایانی حکومتش. افشاریه بعد از نادر - با مرگ نادر دورانی از رقابت و جنگ برای به دست گرفتن قدرت آغاز شد. - افرادی از خاندان نادر و سرداران و سران برخی ایل‌ها و طایفه‌ها با یکدیگر به ستیز برخاستند که خرابی و کشتار زیادی به بار آورد. - به علاوه افرادی با ادعای انتساب به خاندان صفوی نیز خواهان بازگرداندن حکومت به خاندان صفوی بودند. جانشینان نادر برادرزاده‌های نادر: عادل شاه و ابراهیم شاه یکی پس از دیگری به عنوان جانشین او شدند. هرکدام برای مدت کوتاهی مدعی حکومت. شاهرخ نوه نادر وی از قلمرو وسیع نادر، به شهر مشهد بسنده کرد. حکومت تا سال ۱۲۱۲ ق انقراض توسط آقا محمدخان قاجار

حکومت زندیه

تاسیس	۱. بعد از مرگ نادرشاه ۲. اتحاد رئیس طایفه زند از طوایف لر با دو تن از سرداران ایل بختیاری (علی مراد خان و ابوالفتح خان) ۳. شکست دادن مدعیان حکومت از جمله رئیس ایل قاجار (محمدحسن خان) ۴. در اختیار گرفتن مناطق بسیاری از ایران ۵. کنار زدن متحدان ۶. تاسیس سلسله زند
تثبیت	کریم خان زند - پرهیز از سیاست جنگ و کشورگشایی که رونق و شکوفایی علمی و فرهنگی به همراه داشت به ویژه در فارس. - کریم خان در آغاز، خود را وکیل الدوله خواند که به منزله وکالت از طرف شاهزاده‌ای صفوی بود. - انتخاب لقب وکیل‌الرعا یا به معنای نماینده مردم ایران به جای شاه. دلایل نام و نشان نیک کریم خان زند ۱. مدارا با دشمنان ۲. همدردی با مردم ۳. ساده‌زیستی ۴. رفتار مناسب با اقلیت‌های دینی و مذهبی
سقوط	دوران آشوب با مرگ کریم خان زند (۱۱۹۳ ق / ۱۷۷۹ م). - جنگ داخلی بین جانشینان کریم خان - به قدرت رسیدن نزدیک ۷ نفر در عرض ۱۵ سال - فروپاشی سیاسی، اقتصادی و نظامی لطفعلی خان - لطفعلی خان آخرین فرمانروای زند با وجود شجاعت و لیاقت نتوانست سلسله زند را حفظ کند. - دلایل شکست لطفعلی خان از آقامحمدخان قاجار: ۱. غرور ۲. اشتباهات نظامی ۳. روی گردانی بزرگان دربارش به ویژه ابراهیم خان کلانتر - با مرگ او سلسله زندیه منقرض شد (۱۲۰۹ ق / ۱۷۹۴ م).

روابط خارجی

- دلایل کاهش روابط نسبت به صفویه:
 - مهم‌ترین مسائل:
 - ۱. برخوردهای سیاسی نظامی با همسایه غربی (عثمانی) ۲. برخوردهای سیاسی نظامی با همسایه شمالی (روسیه)
- ◀ روابط خارجی (عثمانی)

افشاریه	زندیه
برقراری صلح به دنبال مخالفت زمامداران عثمانی با تلاش‌های نادرشاه برای حل اختلافات مذهبی میان دو کشور مسلمان	صلح دوران افشاریه تا اواخر حکومت کریم‌خان که سپاه زندیه بصره را تصرف کرد، دوام آورد.

روابط خارجی (اروپا)

- ۱. عدم رونق مناسبات سیاسی و اقتصادی و ارتباطات فرهنگی ۲. آمدن نمایندگانی از سوی برخی کشورهای اروپایی

افشاریه	زندیه
برقراری معافیت گمرکی برای انگلیسی‌ها استخدام جان التون به دلیل استفاده از دانش انگلیسی‌ها در زمینه نیروی دریایی مازنداران و خلیج فارس	عدم گشایش روابط ایران با فرانسه و انگلستان با وجود آمدن هیئت‌هایی از این دو کشور به دلیل عدم پذیرش خواسته‌های خان زند

عناصر تمدن در دوران افشاریه و زندیه

نظام اداری و سیاسی	از دست دادن اعتبار و قوت سابق به در این دو سلسله
	دلایل
	○ حاکمیت عناصر ایلی ○ غلبه تفکر نظامی‌گری ○ بی‌ثباتی سیاسی ○ کوتاه بودن دوران استقرار سلسله‌های مذکور
افشاریه	○ ۱. اقتدارگرایی ○ ۲. استبداد مطلق شاه ○ ۳. تمرکز بر امور نظامی و ارتش ○ ۴. اتکای حکومت نادر: ○ ۵. عدم رونق نهادهای اداری ○ ۶. استفاده از مشاورانی که از دوستان و نزدیکانش بودند در امور اداری و اقتصادی به جای وزرا و دیوان‌سالاران ○ ۷. بی‌توجهی به نظام اداری تا جایی بود که نادر شهری را به عنوان پایتخت خود انتخاب نکرد. اگرچه منابع از مشهد و کلات به عنوان پایتخت او یاد کرده‌اند ولی این مراکز بیشتر محل گردآوری خزاین و غنایم نادر بود.
	شیوه اداره ایالات، ولایات، شهرها و روستاها در عصر افشاریه و زندیه همانند دوره صفویه بود و صاحب‌منصبانی با همان عناوین سابق این مراکز را اداره می‌کردند.
اقتصاد	دلایل رکود کشاورزی بعد از سقوط صفویه:
	○ ۱. جنگ‌ها و آشوب‌های داخلی ○ ۲. اشغال بخش‌هایی از نواحی غربی و شمالی ایران توسط عثمانی و روسیه
	دلایل نابسامانی اقتصادی:
افشاریه	○ ۱. کاهش نیروی انسانی در کشاورزی: ○ ۲. مالیات‌های سنگینی برای تأمین هزینه‌های نظامی ○ ۳. تداوم جنگ‌های داخلی و خارجی ○ ۴. نیاز تشکیلات نظامی به نیروی رزمنده
زندیه	○ دلایل رونق اقتصادی: ○ ۱. انجام اقداماتی برای بهبود کشاورزی و بازرگانی ○ ۲. تبدیل شدن شیراز و بندر بوشهر به مراکز تجارت داخلی و خارجی ○ عوامل موثر: ○ ۱. آرامش و ثبات سیاسی نسبی ○ ۲. کاهش مالیات‌ها ○ ۳. دربار کم‌تجمل ○ ۴. تلاش کریم‌خان برای تثبیت قیمت کالاها



علم ادب آموزش	دلایل افول علم و آموزش:	
	○ آشفته‌گی‌های سیاسی و اجتماعی ○ تعطیلی مدارس و حوزه‌های علمیه در پی سقوط صفویه ○ مهاجرت عده‌ای از علما و طلاب به عتبات عالیات بعد از هجوم افغان‌ها	
زندیه	نتیجه رونق فعالیت‌های علمی	دلایل رونق فعالیت‌های علمی
	ساخت مدارس جدید	۱. آرامش ۲. ثبات نسبی
هنر معماری	نهضت بازگشت ادبی: - تحول چشمگیر در عرصه شعر و ادب به نام نهضت بازگشت ادبی یا سبک اصفهانی - چهره‌های برجسته این سبک ادبی، در برابر سبک هندی که در دوره صفویه به وجود آمده بود به سرانیدن شعر به سبک خراسانی و شعرایی هم چون فرخی، عنصری، سعدی و حافظ پرداختند.	
	با وجود دور از انتظار بودن ترقی در حوزه هنر و معماری ولی نادرشاه افشار و کریم خان زند گام‌هایی در این عرصه برداشتند.	
زندیه	افشاریه ۱. تلفیق هنر ایرانی و هندی ۲. بازسازی اصفهان در این دوران ۳. ساخته شدن کاخ خورشید در کلات	
	معماری	مدارا و احترام کریم‌خان نسبت به هنرمندان و علما موجب رونق هنر و معماری در زمان او شد. در این دوران کریم‌خان زند علاقه زیادی به ساخت بناهای باشکوه داشت. اقدامات عمرانی ← ساخت مجموعه مسجد، بازار و حمام وکیل ← ارگ کریم‌خانی ← بازسازی آرامگاه حافظ، سعدی و باغ دلگشا
	نقاشی نگارگری	کلاه فرنگی: نوعی از بناها با کاربرد تفریحی در دوره زند گسترش یافت که به کلاه فرنگی معروف بود. در این نوع معماری بنای کوچک و گاهی تزئینی در وسط باغ یا تفریحگاه‌ها ساخته می‌شد. آغاز تطبیق هنر نقاشان و نگارگران با هنر اروپایی: مکتب نقاشی شیراز که از دوره مغولان شکل گرفته بود در زمان زندیه به اوج رونق و زیبایی رسید و نقاشان برجسته‌ای مانند محمد صادق، اشرف و میرزا بابا آثار زیبایی آفریدند.

فقیهان، فیلسوفان، پزشکان و ادیبان سرشناس عصر افشاریه و زندیه

آثار و اقدامات علمی	دانشمندان و ادیبان
فقیه و مجتهد بزرگ شیعه و احیاگر مکتب اصولی و صاحب آثار متعددی در فقه و اصول	محمد وحید بهبهانی (۱۱۱۷-۱۲۰۵ ق)
فقیه اصولی و مفسر برجسته شیعه و صاحب آثاری در فقه، علم رجال و تاریخ مکه	سید محمد مهدی بحر العلوم (۱۱۱۵-۱۲۱۲ ق)
فقیه، حکیم و فیلسوف برجسته و صاحب آثاری در تفسیر، حکمت و کلام	آقامحمد بیدآبادی (د: ۱۱۹۸ ق)
پزشک کریم‌خان، عالم به علوم پزشکی، ریاضی، نجوم و حکمت و فنون شعر و موسیقی	میرزا محمد نصیر اصفهانی (د: ۱۱۹۱ ق)
شاعر بزرگ عهد نادرشاه و از بنیان‌گذاران نهضت بازگشت ادبی	مشتاق اصفهانی (۱۱۰۱-۱۱۷۱ ق)
شاعر و تذکره نویس برجسته قرن ۱۲ ق و از بنیان‌گذاران نهضت بازگشت ادبی	لطفعلی‌خان آذربیدگلی (۱۱۳۴-۱۱۹۵ ق)
شاعر نامی ایران در عهد افشاریه و زندیه و از مؤسسان نهضت بازگشت ادبی	هاتف اصفهانی (د: ۱۱۹۸ ق)

مشاوره درسی:

در سال پیش به مطالبی در باب تاریخ جهان اشاره شد. در این پاکس برخی از آن اطلاعات را که به یاد

دارید وارد کنید.

▶ جهان اسلام در سده‌های هفدهم و نوزدهم میلادی در وضعیت دوگانه متضادی گرفتار بودند.



انقلاب	استعمار
دگرگونی سریع و بنیادی همراه با تغییرات اساسی در ساختارهای سیاسی و گاه اجتماعی در یک کشور	استعمار در لغت به معنی طلب عمران و آبادانی است. کشورهای استعماری برای بهره‌برداری از ثروت‌های طبیعی و انسانی ملل ضعیف از این عنوان فریبنده استفاده می‌کردند.

◀ انقلاب صنعتی جهان را دگرگون می‌سازد؛

- تا اواخر قرن ۱۸ م عامل اصلی تولید، نیروی بازوی انسان بود.
- صنعتگران برای تولید کالای بیشتر مهارت‌های فکری، جسمی و هنری خود را به کار می‌بستند و از دیگر نیروهای طبیعت مانند آب و باد کمتر استفاده می‌کردند.
- در انقلاب صنعتی نیروی محرکهٔ آب و سپس بخار جایگزین نیروی جسمی انسان شد.
- این انقلاب با اختراع و تکمیل ماشین بخار در انگلستان آغاز گردید.
- نخستین تحول صنعتی در نساجی و پارچه‌بافی اتفاق افتاد.
- پس از آن این انقلاب در کشاورزی، حمل و نقل و دیگر تولیدات صنعتی رخ داد و در نتیجهٔ آن تولیدات صنعتی افزایش قابل توجهی یافت.
- انقلاب صنعتی موجب تغییر مناسبات انسانی، اجتماعی و اقتصادی در اروپا و جهان گردید؛ زیرا در نتیجهٔ صنعتی شدن، کشورهای اروپایی به مواد اولیه، نیروی کار ارزان، بازار فروش محصولات، سرمایهٔ مادی فراوان و حمایت دولت‌ها نیاز پیدا کردند. به همین دلیل دو پدیدهٔ اقتصادی و اجتماعی مهم به وجود آمد:
- ۱. توسعهٔ استعمار و غارت کشورهای آسیایی و آفریقایی
- ۲. افزایش استثمار و بهره‌کشی از کارگران (در داخل اروپا)
- اگرچه انقلاب صنعتی موجب قدرت بیشتر اروپاییان شد اما مسائل و مشکلات بزرگی همچون: گسترش بی‌رویه شهرها، رشد سریع جمعیت، به وجود آمدن فاصلهٔ طبقاتی، نارضایتی‌های اجتماعی و اقتصادی و آلودگی‌های زیست محیطی به وجود آورد.

ضعف امپراتوری‌های مسلمان

- حکومت عثمانی در قرن ۱۸ م بر بخش‌های وسیعی از شمال آفریقا و آسیای غربی تا اروپای شرقی
- آغاز دوران ضعف هم‌زمان با روی کار آمدن افشاریه در ایران

دلایل ضعف:

۱. گسترده‌گی قلمرو
۲. تنوع اقوام، ادیان و مذاهب
۳. سیاست‌های خشن و نادرست عثمانی‌ها در برخورد با حقوق اقلیت‌های قومی و مذهبی
۴. دخالت‌های زنان و حرم‌سرا در امور کشوری
۵. فساد سران سپاه
- تبدیل به مرد بیمار اروپا
- کشورهای اروپایی به ویژه روسیه، انگلیس، فرانسه و اتریش هرکدام برای کسب منافع و به بهانه دفاع از حقوق اقلیت‌ها در امور داخلی عثمانی دخالت کرده
- دولت عثمانی در برابر هر نوع اصلاحات و حتی دستاوردهای علمی مقاومت و از قبول پیشنهاد وحدت مذهبی نادر و حل اختلافات مذهبی درون جهان اسلام نیز خودداری کرد.
- افول عثمانی که هم‌زمان با دگرگونی‌های سیاسی و شکوفایی تمدنی اروپاییان بود، تأثیر زیادی در پیشبرد سیاست‌های استعماری غرب در مشرق زمین داشت.

عثمانی:
مرد بیمار اروپا

گورکانیان هند یا مغولان کبیر:

نقش	تاسیس	حاکمیت
گسترش اسلام و زبان فارسی در هندوستان	محمد بابر نواده تیمور گورکانی	بخش بزرگی از هندوستان

- ضعف گورکانیان
- هم‌زمان با عثمانی در قرن ۱۸ م

- دلایل ضعف
- ← اختلاف و دشمنی میان هندوها و مسلمانان
- ← سوءمدیریت و ضعف شاهان
- ← دسته‌بندی و توطئه‌های درباریان
- ← ورود استعمارگران به این سرزمین

- ورود استعمار

گورکانیان هند:
اسیر استعمار غربی

اقدام آغاز کننده توسط دولت گورکانی

اعطای امتیازات تجاری و گمرکی قابل توجه

نخستین

پرتغالی‌ها و اسپانیایی‌ها

- تاسیس کمپانی هند شرقی
- ورود فرانسه و انگلستان در سده ۱۸ م
- آغاز فعالیت‌های استعماری با تاسیس شرکت‌های بزرگ تجاری با نام کمپانی هند شرقی
- مراحل رشد استعمار
- تصرف بخش‌هایی از سرزمین هند توسط استعمارگران با دامن زدن به اختلافات دینی و قومی
- جنگ و رقابت شدید میان استعمارگران که با پیروزی انگلستان به اتمام رسید
- استفاده از ثروت غارت شده هند توسط انگلیسی‌ها برای افزایش قدرت خود در جهان
- دست اندازی به کشورهای همسایه هند برای حفظ سلطه خود بر این سرزمین همچون ایران
- سرانجام در سال ۱۸۵۷ م. پس از سرکوب شورش سربازان هندی دولت انگلستان رسماً هند را جزئی از قلمرو خویش اعلام نموده و ملکه انگلستان به امپراتریس هند و بریتانیا ملقب گردید.

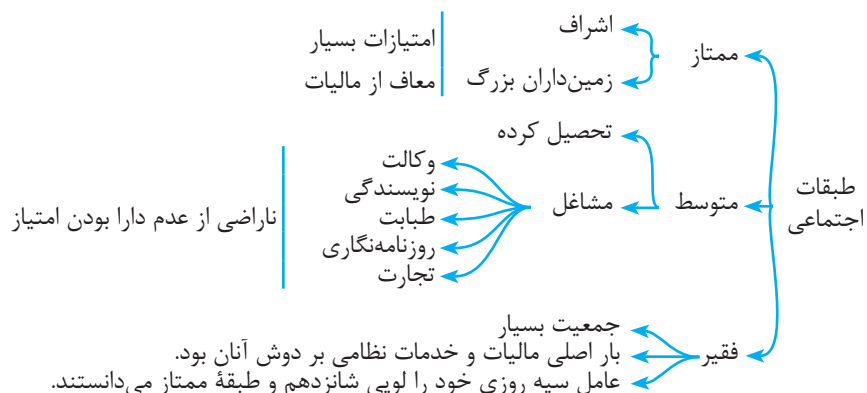
آسیا

انگلستان:
انقلابی آرام
برای نظام
مشروطه

فرانسه: انقلابی
برای آزادی و
برابری

- در اواخر قرن ۱۷ م تحول سیاسی بزرگی در انگلستان رخ داد که بر جهان پس از خود تأثیر چشمگیری گذاشت.
- اگرچه از قرن ۱۳ م در انگلستان مجلس (پارلمان) وجود داشت، اما این نهاد قدرت چندانی نداشت.
- در سال ۱۶۴۶ م میان پارلمان به رهبری الیور کرامول و چارلز یکم پادشاه جنگ در گرفت که به پیروزی پارلمان انجامید.
- کرامول نظام پادشاهی را برانداخت و خود رئیس جمهور شد. او سپس به دلایل مذهبی با پارلمان درگیر شد و آن را منحل کرد.
انقلاب باشکوه:
○ پس از مرگ کرامول اگرچه پارلمان و نظام سلطنت دوباره احیا شد اما پادشاه انگلستان که سلطنت را موهبت الهی می‌دانست به پارلمان توجهی نداشت. از این رو، بار دیگر با یکدیگر به ستیز پرداختند که پارلمان پیروز شد (۱۶۸۸ م) این اتفاق در تاریخ انگلستان به انقلاب با شکوه شهرت دارد.
دستآورد انقلاب با شکوه:
○ بزرگ‌ترین دستآورد این انقلاب که بدون خشونت به اهداف خود رسید، این بود که منشأ الهی سلطنت نفی و پارلمان منشأ قدرت و تعیین‌کننده اختیارات پادشاه شناخته شد.
پس از انقلاب باشکوه:
○ انگلستان پس از انقلاب باشکوه، رقبای بزرگی همچون اسپانیا و فرانسه را شکست داد و به گسترش مستعمرات در گوشه و کنار جهان پرداخت.
ملکه ویکتوریا:
○ این کشور به ویژه در دوران حکومت طولانی ملکه ویکتوریا به قدرت اول جهان تبدیل شد. با اتکا به نیروی دریایی قدرتمندش بر بخش‌های بزرگی از آفریقا، آسیا، اقیانوسیه و آمریکای شمالی دست یافت.

وضعیت اقتصادی، نظامی و اجتماعی:
○ دلایل ورشکست اقتصادی و نظامی فرانسه در ۱۸ م :
۱. شکست نظامی از انگلستان
۲. صرف منابع مالی هنگفت در سرزمین آمریکا
○ از نظر اجتماعی در فرانسه مشکلاتی به وجود آمد:



تحولات فکری:
تحولات فکری جامعه فرانسه نقش بزرگی در پیدایش انقلاب داشت.
در این کشور تحت تأثیر عصر روشنگری اروپا، فلاسفه و روشنفکرانی ظهور یافتند که اندیشه‌های آنان مردم را به سوی انقلاب رهنمون ساخت.
روشنفکران فرانسه:

نام	شهرت	اقدام	شیوه بیان
ولتر	دایرةالمعارف نویسان	انتقاد از وضع موجود	ولتر از اطاعت انسان از عقل و مبارزه با خرافات سخن می‌گفت.
مونتسکیو			مونتسکیو از تفکیک قوای سیاسی و حقوق بشر دفاع می‌کرد.
ژان ژاک روسو			روسو بر اهمیت انتخابات تأکید می‌کرد و تشکیل حکومت را حاصل یک قرارداد اجتماعی می‌شمرد.

نتیجه

تغییر دیدگاه مردم فرانسه

◀ مراحل انقلاب ۱. خشم مردم از غفلت لویی شانزدهم از احوال مردم و تجملات و ولخرجی‌های او و درباریان ۲. حمله به زندان باستیل در ۱۴ ژوئیه ۱۷۸۹ ۳. وادار کردن لویی شانزدهم به امضای قانون اساسی جدید و پذیرش نظام مشروطه سلطنتی ۴. برقراری نظام جمهوری توسط انقلابیون تندرو ۵. اعدام لویی و همسرش ماری آنتوانت مخالف کشورهای اروپایی دلایل - ترس و خشم کشورهای اروپایی از اعدام شاه و ملکه - افکار و شعارهای آزادی خواهانه انقلاب نتیجه آغاز جنگ با کشور فرانسه ناپلئون بناپارت: - در طی این جنگ‌ها یکی از فرماندهان ارتش فرانسه به نام ناپلئون بناپارت با پیروزی‌های درخشانی که به دست آورد به شهرت رسید. - او با انجام یک کودتا به قدرت دست یافت (۱۷۹۹ م) و سپس به عنوان امپراتور فرانسه انتخاب شد. در دوران امپراتوری او (۱۸۱۴ - ۱۸۰۴ م) تحولات سیاسی و نظامی زیادی در اروپا و ایران رخ داد.	فرانسه: انقلابی برای آزادی و برابری	اروپا
عقب ماندگی روسیه در قرن ۱۷ م: ◀ در مسیر پیشرفت و توسعه قرار گرفتن روسیه توسط پترکبیر (۱۷۲۵-۱۶۸۲ م): ۱. استخدام کارشناسان ۲. اروپایی تأسیس مدارس و دانشگاه‌های جدید ۳. تقویت ارتش و نیروی دریایی ۴. تلاش برای گسترش سرزمین روسیه و دستیابی به دریاهای آزاد برای کسب منافع تجاری و سیاسی بود. تأثیر اندیشه پتر بر اوضاع روسیه: برنامه‌های پتر در جهت قدرت‌یابی باعث شد جانشینان او تلاش کنند تا به این برنامه عمل نمایند اقدامات نظامی - نواحی شرقی اروپا - حوزه دریاهای بالتیک سیاه و خزر نتیجه ← جنگ‌ها متعدد روسیه با ایران، عثمانی و برخی کشورهای اروپایی نظیر فرانسه	روسیه: در مسیر توسعه طلبی نظامی	
۱۳ ایالت - واقع در ساحل اقیانوس اطلس - تا قرن ۱۸ م ادامه داشت - مستعمره انگلستان - شامل مهاجران اروپایی دلایل مهاجرت: ۱. مذهبی ۲. سیاسی ۳. اقتصادی جنگ با انگلستان: - در نتیجه وضع مالیات‌های سنگین توسط دولت انگلیس و تحریکات فرانسویان، مردم این سرزمین به فرماندهی جورج واشینگتن برای رسیدن به استقلال وارد جنگ با انگلستان شدند. - این جنگ سرانجام با پیروزی مستعمره‌نشینان و استقلال ایالات متحده به پایان رسید. - جورج واشینگتن به عنوان نخستین رئیس جمهور این کشور انتخاب شد. - ایالات متحده پس از استقلال با پیشروی به سوی غرب و کشتار وسیع سرخپوستان، که ساکنین اصلی این سرزمین بودند، به تصاحب سرزمین‌های وسیع آنان پرداخت. - این کشور در طی سده‌های ۱۹ با بهره‌گیری بردگان سیاه پوستی که از آفریقا به این سرزمین آورده شده بودند توانست به پیشرفت‌های وسیع سیاسی، اقتصادی و صنعتی دست یابد. - تکومسه رهبر جنگجوی قبایل سرخ پوست که در برابر پیشروی سربازان آمریکایی مقاومت بسیاری کرد (اوایل قرن ۱۹ م)	ایالات متحده آمریکا در راه استقلال	

سوال های کنکور و تکمیلی

۴۲. ایل افشار از جمله ایلات..... در دوره صفوی بوده اند که به ناحیه به منظور حفاظت در برابر هجوم اقوام
کوچانده شده بودند.....

مزوری

- | | |
|--------------------------|------------------------------------|
| ۱ قزلباش - خراسان - غز | ۲ قزلباش - استرآباد (گرگان) - ازبک |
| ۳ قزلباش - خراسان - ازبک | ۴ قزلباش - استرآباد (گرگان) - غز |

۴۳. مدعی پادشاهی صفوی پس از شاه سلطان حسین صفوی که بود و با کمک همدستان خود ابتدا چه ناحیه ای را تحت سلطه خود
درآورد؟

مزوری

- | | |
|---------------------------|----------------------|
| ۱ شاه تهماسب دوم - خراسان | ۲ نادرقلی - خراسان |
| ۳ تهماسب دوم - استرآباد | ۴ نادرقلی - استرآباد |

۴۴. کدام گزینه جزو شرایط نادر برای پذیرش سلطنت نیست؟

مزوری

- | | |
|-----------------------------------|--|
| ۱ حل اختلافات مذهبی با عثمانی | ۲ پذیرش مذهب شیعه دوازده امامی به عنوان مذهب رسمی کشور |
| ۳ عدم حمایت بزرگان از خاندان صفوی | ۴ کاهش قدرت نیروهای قزلباش |

۴۵. کدام گزینه از علل عدم توفیق نادرشاه در انتقال مسالمت آمیز قدرت خود به وارثانش نیست؟

مزوری

- | | |
|--------------------------|--------------------|
| ۱ بدگمانی وی به نزدیکانش | ۲ مالیات های سنگین |
| ۳ شورش سپاهیان | ۴ جنگ های پیوسته |

۴۶. کدام گزینه به جانشینان نادر اشاره دارد؟ حکومت افشاریه به طور قطعی توسط چه کسی از بین رفت؟

مزوری

- | |
|--|
| ۱ عادل شاه، ابراهیم شاه، شاهرخ - آقا محمدخان قاجار |
| ۲ عادل شاه، ابراهیم شاه، شاهرخ - کریم خان زند |
| ۳ عادل شاه، اسماعیل شاه، شاهرخ - آقامحمدخان قاجار |
| ۴ عادل شاه، اسماعیل شاه، کریم خان زند |

۴۷. طایفه زند از کدام طوایف بودند و متحدین کریم خان زند برای کسب قدرت چه کسانی بودند؟

مزوری

- | | |
|----------------------------------|--------------------------------------|
| ۱ لر - ابولفتح خان و فتحعلی خان | ۲ قزلباش - ابولفتح خان و فتحعلی خان |
| ۳ لر - علی مرادخان و ابولفتح خان | ۴ قزلباش - علی مرادخان و ابولفتح خان |

۴۸. کریم خان ابتدا خود را و سپس خواند و از پذیرش لقب پادشاه خودداری کرد.....

مزوری

- | | |
|-------------------------------|-------------------------------|
| ۱ وکیل الرعایا - وکیل الدوله | ۲ وکیل الدوله - وکیل الرعایا |
| ۳ وکیل الرعایا - وکیل السلطنه | ۴ وکیل السلطنه - وکیل الرعایا |

۴۹. محمدحسن خان، کریم خان، علی مرادخان هر یک به ترتیب جزو کدام یک از طوایف زیر بودند؟

شیبه ساز کنکور

- | | |
|--------------------------|----------------------------|
| ۱ قاجار - زند - قزلباش | ۲ بختیاری - زند - قاجار |
| ۳ قزلباش - زند - بختیاری | ۴ قاجار - قزلباش - بختیاری |

۵۰. علت اصلی حمله نادرشاه به هند چه بود؟

مزوری

- | |
|--|
| ۱ پادشاهان سلسله گورکانی افغانان مهاجم ایران را پناه داده بودند. |
| ۲ به دست آوردن غنائم و ثروت های بی کران هند |
| ۳ ضمیمه کردن قلمرو پادشاهان گورکانی به ایران |
| ۴ گسترش مذهب جعفری در هند |

۵۱. کدام گزینه جزو علل بی رونقی نظام اداری و دیوان سالاری در دوره افشاریه و زندیه است؟

مزوری

- | | |
|----------------------|----------------------------|
| ۱ حاکمیت عناصر نظامی | ۲ غلبه تفکر ایلی |
| ۳ بی ثباتی سیاسی | ۴ تمرکز قدرت بر شخص پادشاه |



۵۲. کدام گزینه به روابط نادرشاه با قدرت های عثمانی، روسیه و انگلستان اشاره دارد؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) برقراری صلح مذهبی - جنگ برای بازپس گیری سرزمین های ایران - استفاده از دانش برای تأسیس نیروی دریایی مازندران
- ۲) جنگ برای بازپس گیری سرزمین های ایران - برقراری صلح مذهبی - استفاده از دانش برای تأسیس نیروی دریایی در خلیج فارس
- ۳) جنگ برای بازپس گیری سرزمین های ایران - استفاده از دانش برای تأسیس نیروی دریایی مازندران - ایجاد مراکز تجاری
- ۴) استفاده از دانش برای تأسیس نیروی دریایی - جنگ برای بازپس گیری سرزمین های ایران - ایجاد مراکز تجاری

۵۳. سبک ادبی شاخص دوره زندیه و افشاریه چه بود و این سبک در برابر چه سبک ادبی ای به وجود آمده است؟ مروری

- ۱) مسجع - عراقی ۲) بازگشت - هندی ۳) عراقی - خراسانی ۴) خراسانی - عراقی

۵۴. کدام گزینه جزو علل انحطاط امپراطوری های مسلمان نیست؟ مروری

- ۱) استبداد سیاسی و مذهبی ۲) عقب ماندگی علمی و صنعتی
- ۳) عدم اتحاد ملل اسلامی ۴) غفلت از قدرت رو به رشد استعمار

۵۵. مرد بیمار اروپا لقب چه امپراطوری ای است و کدام گزینه جزو عوامل انحطاط آن محسوب نمی شود؟ مروری

- ۱) امپراطوری عثمانی - دخالت سران سپاه در امور کشورداری
- ۲) امپراطوری اتریش - سیاست های سخت مذهبی
- ۳) امپراطوری عثمانی - اختلافات با دولت گورکانیان
- ۴) امپراطوری اتریش - دخالت زنان حرم سرا در امور کشورداری

۵۶. کدام کشورها بیشترین میزان دخالت را در امور داخلی امپراطوری عثمانی داشته و بهانه اصلی آنان برای دخالت چه بود؟ مروری

- ۱) روسیه، انگلستان، فرانسه، پرتغال - دفاع از حقوق اقلیت ها در سرزمین های عثمانی
- ۲) روسیه، انگلستان، اتریش، فرانسه - دفاع از حقوق اقلیت ها در سرزمین های عثمانی
- ۳) روسیه، انگلستان، فرانسه، پرتغال - دست درازی عثمانی به سرزمین های مسیحی
- ۴) روسیه، انگلستان، اتریش، فرانسه - دست درازی عثمانی به سرزمین های مسیحی

۵۷. کدام گزینه جزو علل انحطاط سلسله گورکانیان هند نیست؟ مروری

- ۱) اختلاف و دشمنی هندوها و مسلمانان ۲) ضعف پادشاهان
- ۳) اختلاف با دولت عثمانی ۴) ورود استعمارگران

۵۸. مهمترین دستاورد پارلمان با پیروزی در انقلاب باشکوه چه بود؟ مروری

- ۱) لغو نظام سلطنتی و استقرار جمهوریت ۲) نفی منشا الهی سلطنت
- ۳) کاهش قدرت پادشاه و شاهزادگان ۴) لغو امتیازات پرخرج خانواده سلطنتی

۵۹. علت اصلی جنگ های استقلال آمریکا چه بود و رهبر آنان در این جنگ ها چه کسی بود؟ مروری

- ۱) مالیات های سنگین و تحریکات فرانسویان - جورج واشنگتن
- ۲) آزادی سیاسی - جورج واشنگتن
- ۳) مالیات های سنگین و تحریکات فرانسویان - آبراهام لینکلن
- ۴) آزادی سیاسی - آبراهام لینکلن

۶۰. علت جنگ کشورهای اروپایی با فرانسه در قرن ۱۸ ام چه بود؟ مروری

- ۱) دست درازی این کشور به سرزمین های دیگر اروپایی
- ۲) انقلاب فرانسه و رشد افکار آزادی خواهانه در اروپا
- ۳) پیشرفت علمی - فلسفی فرانسه با ظهور دایره المعارف نویسانی مانند ولتر
- ۴) سیاست های ضد مذهبی انقلابیون فرانسه

۶۱. انقلاب صنعتی ابتدا با چه چیزی آغاز شد و نخست کدام صنایع را تحت تاثیر قرار داد؟ مروری

- ۱) اختراع ماشین بخار - حمل و نقل و کشتیرانی ۲) کشف برق - صنایع نساجی
- ۳) اختراع ماشین بخار - صنایع نساجی ۴) کشف برق - حمل و نقل و کشتیرانی

۶۲. پدیده های ناشی از انقلاب صنعتی یعنی استعمار و استثمار به ترتیب جزو کدام پدیده ها هستند؟ مروری

- ۱) اجتماعی - اقتصادی ۲) اقتصادی - اجتماعی ۳) نظامی - اجتماعی ۴) نظامی - اقتصادی

۶۳. کدام منطقه جزو مناطق مورد هجوم روسیه برای دستیابی به آب های آزاد نیست؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) مناطق شمالی اروپا ۲) شبه جزیره کریمه ۳) ایران ۴) حوزه اطراف دریای سیاه

۶۴. کدام گزینه جزو اقدامات پترکبیر در راستای تبدیل روسیه به قدرتی جهانی نیست؟ مژوری

- ۱ تقویت نیروهای نظامی
- ۲ تاسیس مدارس و دانشگاه‌های جدید
- ۳ کاهش قدرت زمینداران در روسیه
- ۴ استفاده از دانش کارشناسان اروپایی

۶۵. وجه تشابه دو حکومت افشاریه و زندیه کدام گزینه است؟ شبیه‌ساز کنکور

- ۱ تساهل مذهبی
- ۲ اقدامات گسترده نظامی
- ۳ انتساب خود به خاندان صفوی
- ۴ هر دو سلسله از طوایف قزلباشان صفوی بودند.

۶۶. متن زیر با کدام گزینه در ارتباط است؟ شبیه‌ساز کنکور

«اولاً آن‌که اهل ایران از عقاید سالفه و سب و رفض نکول و مذهب جعفری را که از مذاهب حقه است قبول نموده و قضات و علما و افندیان کرام روم اذعان کرده و آن را خامس مذاهب شمارند.»

- ۱ شورای دشت مغان
- ۲ شورای نجف
- ۳ تساهل مذهبی نادرشاه
- ۴ اتحاد مذهبی درون ایران

۶۷. کدام پادشاه قبل از نادر به هند لشکرکشی کرده و غنائم فراوانی با خود به ایران آورد؟ تفاوت انگیزه او با نادر چه بود؟ شبیه‌ساز کنکور

- ۱ سلطان محمود غزنوی - انگیزه کشورگشایی
- ۲ سلطان مسعود غزنوی - انگیزه کشورگشایی
- ۳ سلطان محمود غزنوی - انگیزه مذهبی
- ۴ سلطان مسعود غزنوی - انگیزه مذهبی

۶۸. کدام گزینه نادرست است؟ مژوری

- ۱ نادرشاه افشار و محمدحسن خان قاجار از همراهان شاه بهماسپ دوم صفوی بوده‌اند.
- ۲ با فروپاشی دولت صفوی روسیه بخش‌هایی از شمال و عثمانی بخش‌هایی از غرب ایران را تصرف کردند.
- ۳ قلمرو نادر پس از مرگش به منطقه خراسان و مشهد محدود شد.
- ۴ کریم خان زند میلی به جهانگشایی نداشت.

۶۹. کدام گزینه صحیح است؟ مژوری

- ۱ لطفعلی خان زند آخرین فرمانروای زند از محمدحسن خان قاجار شکست خورد.
- ۲ جان التون مشاور نظامی کریم خان در امور دریایی بود.
- ۳ صلح عثمانی و ایران با حمله عثمانی به بصره پایان یافت.
- ۴ شهر شیراز و بندر بوشهر مهمترین شهرهای عصر زندیه هستند.

۷۰. کدام گزینه تماماً به بناهای ساخته شده در دوره زندیه اشاره دارد؟ مژوری

- ۱ مدرسه آقاباباخان - آرامگاه حافظ - ارگ کریم خان
- ۲ ارگ کریم خان - حمام وکیل - باغ دلگشا - بازار وکیل
- ۳ حمام وکیل - ارگ کریم خان - مدرسه آقا باباخان - مدرسه علمیه خان یزد
- ۴ مدرسه علمیه خان یزد - حمام وکیل - بازار وکیل - آرامگاه حافظ

۷۱. کدام گزینه صحیح است؟ مژوری

- ۱ دانش آموزان و طلاب پس از هجوم افغان‌ها به دولت عثمانی پناهنده شدند.
- ۲ به سبک هندی سبک دوره بازگشت نیز می‌گویند.
- ۳ کلات در مشهد پایتخت نادرشاه بود.
- ۴ ساخت عمارت کلاه فرنگی از ویژگی‌های معماری دوره زندیه است.

۷۲. کدام گزینه تماماً به شعرای سبک بازگشت ادبی اشاره دارد؟ شبیه‌ساز کنکور

- ۱ مشتاق اصفهانی، هاتف اصفهانی، آذربیکدلی
- ۲ مشتاق اصفهانی، کمال الدین اصفهانی، هاتف اصفهانی
- ۳ هاتف اصفهانی، آذربیکدلی، کمال الدین اصفهانی
- ۴ مشتاق اصفهانی، عبدالرزاق اصفهانی، کمال الدین اصفهانی

۷۳. کدام گزینه به ترتیب به علمای پزشکی، فلسفه و فقه اصولی در عصر افشاریه و زندیه اشاره دارد؟ شبیه‌ساز کنکور

- ۱ لطفعلی خان آذر بیگدلی - میرزا محمد نصیر اصفهانی - محمد وحید بهبهانی
- ۲ میرزا محمد نصیر اصفهانی - آقا محمد بیدآبادی - سید محمد مهدی بحر العلوم
- ۳ محمد وحید بهبهانی - سید محمد مهدی بحر العلوم - لطفعلی خان آذربیکدلی
- ۴ میرزا محمد نصیر اصفهانی - لطفعلی خان آذر بیگدلی - محمد وحید بهبهانی

۷۴. کدام گزینه به ترتیب به احیاگر فقه اصولی و پزشک کریم خان اشاره دارد؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) میرزا محمد نصیر اصفهانی - محمد وحید بهبهانی ۲) محدوحید بهبهانی - میرزا نصیر اصفهانی
۳) سیدمحمد مهدی بحرالعلوم - آقا محمد بیدآبادی ۴) آقا محمد بیدآبادی - سید محمد مهدی بحرالعلوم

۷۵. تذکره نویس مشهور عصر زندیه و افشار چه کسی بود؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) هاتف اصفهانی ۲) عاشق اصفهانی ۳) آذر بیدگلی ۴) صباحی بیگدلی

۷۶. کدام مکتب نگارگری در عصر کریم خان رونق یافت و چهره های برجسته این مکتب کدام اند؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) مکتب نگارگری شیراز - اشرف، میرزا بابا و محمد صادق
۲) مکتب نگارگری فارس - اشرف، میرزا بابا و محمد مصدوق
۳) مکتب نگارگری شیراز - اشرف میرزا بابا و محمد صادق
۴) مکتب نگارگری فارس - اشرف، میرزا بابا و محمد مصدوق

۷۷. در کدام اثر معماری تاثیر معماری هندی دیده می شود؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) ارگ کریم خانی ۲) حمام وکیل ۳) کاخ خورشید ۴) مسجد بازار وکیل

۷۸. کدام گزینه صحیح است؟ مروری

- ۱) مکتب نقاشی شیراز در دوره مغولان شکل گرفت. ۲) عمارت کلاه فرنگی از ویژگی های معماری عصر افشاریه است.
۳) در دوران نادر شهر اصفهان بازسازی شد. ۴) میرزا بابا از نقاشان مشهور عصر افشاریه بود.

۷۹. کدام گزینه نادرست است؟ مروری

- ۱) سه امپراطوری مسلمان سده ۱۷ تا ۱۹ میلادی ایران و عثمانی و گورکانیان هند بوده اند.
۲) علت اصلی فروپاشی دولت گورکانیان هند اختلافات مذهبی مسلمانان و هندوها بود.
۳) دولت عثمانی از قبول هرگونه وحدت اسلامی امتناع می ورزید.
۴) آخرین پادشاه گورکانی به کشور برمه تبعید شد.

۸۰. کدام گزینه نادرست است؟ مروری

- ۱) انگلستان در دوران حکومت ویکتوریای اول به قدرت نخست جهان مبدل شد.
۲) آمریکا پیش از استقلال ۱۳ ایالت بود و ایالات جنوبی تحت نفوذ و استعمار اسپانیا
۳) سیاه پوستان آمریکایی ریشه آفریقایی دارند.
۴) جورج واشنگتن اولین رئیس جمهور ایالات متحده بود.

۸۱. کدام گزینه جزو اقدامات آمریکا برای پیشرفت های سیاسی و اقتصادی است؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) کشتار وسیع سیاه پوستان ۲) استثمار ساکنان اصلی آمریکا یا سرخپوستان
۳) تصاحب سرزمین های غربی آمریکا ۴) اتحاد ۱۳ ایالت در برابر امپراتوری انگلستان

۸۲. کدام گزینه صحیح است؟ مروری

- ۱) طبقه متوسط فرانسه در قرن ۱۸ ام از دادن مالیات معاف بودند.
۲) ژان ژاک روسو بیش از هر چیز بر اصلات عقل تاکید داشت.
۳) انقلابیون فرانسه لوئی شانزدهم پادشاه آن کشور را مجبور به پذیرش جمهوریت کردند.
۴) الیور کرامول تنها رئیس جمهور انگلستان تا حال حاضر بوده است.

۸۳. کدام گزینه جزو عوامل بروز انقلاب کبیر فرانسه نیست؟ شبیه ساز کنکور

- ۱) عدم آگاهی لوئی شانزدهم از اوضاع مردم ۲) بار سنگین خدمات نظامی و مالیات بر طبقه فقیر
۳) مبارزات دیگر کشورهای اروپایی با فرانسه ۴) ورشکستگی اقتصادی و نظامی فرانسه

۸۴. کدام گزینه تماما به مشاغل طبقه متوسط فرانسه در قرن ۱۸ ام اشاره دارد؟ مروری

- ۱) طبابت، تجارت، نویسندگی، روزنامه نگارگری ۲) طبابت، تجارت، زمین داری، نویسندگی
۳) دست ورزی، طبابت، تجارت، نویسندگی ۴) روزنامه نگاری، طبابت، زمین داری، تجارت

۸۵. کدام گزینه صحیح است؟ مروری

- ۱) اقدامات پتر کبیر موجب جنگ های متعدد میان روسیه و فرانسه شد.
۲) انقلاب صنعتی با وجود ایجاد آلودگی و نابهنجاری اجتماعی باعث کاهش فاصله طبقاتی شد.
۳) ایالت های آمریکایی تحت سلطه انگلستان در قسمت غربی این قاره قرار داشتند.
۴) تا قرن ۱۸ میلادی ۱۳ ایالت مستعمره انگلستان در آمریکا در ساحل اقیانوس آرام قرار داشتند.

۸۶. انقلاب صنعتی در ابتدا موجب پیشرفت و سپس و شد. شیب‌ساز کنکور

- ۱ حمل و نقل - کشاورزی - نساجی
۲ نساجی - کشاورزی - حمل و نقل
۳ کشاورزی - نساجی - حمل و نقل
۴ معادن - کشتی رانی - نساجی

۸۷. تصویر روبه‌رو رو از کیست و لقب او چیست؟ شیب‌ساز کنکور



- ۱ پتر کبیر - پدر روسیه جدید
۲ ناپلئون بناپارت - احیاگر فرانسه
۳ چارلز یکم - مغلوب پارلمان
۴ الیور کرامول - تنها رئیس جمهور انگلستان

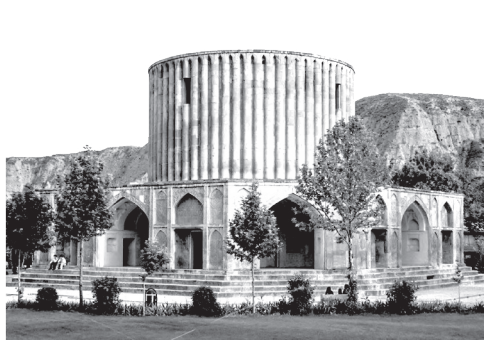
۸۸. کدام گزینه نادرست است؟ مروری

- ۱ در جریان انقلاب صنعتی استعمار پدیده‌ای خارجی اما استثمار پدیده‌ای داخلی است.
۲ کشورهای اروپایی با انقلاب صنعتی نیازمند سرمایه مادی فراوان و حمایت دولت‌ها شدند.
۳ استعمار پدیده‌ای اقتصادی و استثمار پدیده‌ای اجتماعی‌ست.
۴ انقلاب کبیر فرانسه با حمله به زندان باستیل آغاز گشت.

۸۹. کدام گزینه صحیح است؟ مروری

- ۱ بهادرشاه دوم آخرین پادشاه عثمانی بود.
۲ انقلاب به معنای دگرگونی سریع با تغییرات اساسی در ساختارهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یک جامعه است.
۳ انگلستان اولین استعمارگرانی بوده‌اند که از طریق کمپانی هند شرقی وارد هند شدند.
۴ کشور فرانسه از زمان انقلاب کبیر خود تا امروز بر نظام جمهوری بوده است.

۹۰. تصویر روبه‌رو چه بنایی را نشان می‌دهد؟ متعلق به چه دوره‌ای است و متاثر از چه سبک معماری‌ای؟ شیب‌ساز کنکور



- ۱ کاخ خورشید - افشاریه - هندی
۲ کاخ خورشید - زندیه - هندی
۳ ارگ کریم خانی - زندیه - صفوی
۴ ارگ کریم خانی - زندیه - هندی